

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju

DIPLOMSKI RAD

Mobilizacija aktera oko teme zakonske regulacije pobačaja

Student: Mia Pokos
Mentor: dr.sc. Dragan Bagić

Zagreb, prosinac 2018.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	3
2. Regulacija pobačaja u zemljama Europske unije.....	4
3. Reguliranje pobačaja u Hrvatskoj i kronologija.....	7
4. Pokreti “za život” i “za izbor”	12
5. Pregled istraživanja.....	13
6. Značajke političkog sukoba.....	15
6.1. Identitet i struktura aktera.....	16
6.1.1. Akteri “za život” u Hrvatskoj.....	16
6.1.2. Akteri “za izbor” u Hrvatskoj.....	19
6.2. Pozicija aktera u sukobu.....	22
6.3. Važnost sukoba za aktere.....	23
6.4. Saveznici i protivnici aktera u sukobu.....	24
6.5. Sredstva, resursi i izvori moći kojima se akteri koriste.....	27
7. Zaključak.....	29
8. Literatura.....	31

1. Uvod

Tema pobačaja kontroverzna je društvena tema koja je u mnogim državama pa tako i u Hrvatskoj izazvala mnoge društvene i političke sukobe. Radi se o temi osjetljivog karaktera uz koju skoro svaki pojedinac ima izraženo mišljenje. Pojava teme takvog karaktera unutar određene zajednice te pojačana medijska pažnja, kao i mobilizacija aktera “za život” i aktera “za izbor” oko te teme, izazivaju političke i društvene reakcije. Samo pitanje pobačaja, a tako i njegova zakonska i pravna regulacija, u gotovo svim zemljama i društvima izazvala je, barem u nekoj mjeri, podijeljenost mišljenja i društvene reakcije. Također, dolazi i do raznih sukoba unutar društva koji predstavljaju odgovor na političke odluke. “Pobačaj je ozbiljno moralno-etičko pitanje koje možemo susresti kod gotovo svih naroda koji su nam poznati u prošlosti. Posljednjih nekoliko desetljeća u svijetu se o tom pitanju puno raspravlja. Često puta tim se ozbiljnim moralno-etičkim pitanjem i problemom manipulira u raznim dnevnopolitičkim i kratkoročnim interesima i tako se stvara ozračje u kojem je o samoj stvari veoma teško ozbiljno razmišljati i argumentirano raspravljati.” (Baloban i Črpić, 1999)

Regulacija pobačaja uvelike ovisi o općenitoj situaciji unutar određene države, odnosno o značajkama određene društvene sredine. Na zakonsku regulaciju pobačaja svakako utječe niz faktora kao što su religijsko opredjeljenje građana i kultura općenito, struktura vlasti (konzervativno/liberalno), Crkva, te medicinska istraživanja dostupna javnosti. U većini zemalja Europske unije, pa tako i u Hrvatskoj vidljiva je određena doza suprotstavljenosti u mišljenju što je ispravno, a što ne. Suprotstavljenost mišljenja oko tako kontroverzne teme obično dovodi do društvenog i političkog sukoba unutar društva. Stoga su u Hrvatskoj nedavni pokušaji promjene zakona o pravu na pobačaj potencijalno formulirali dva suprotstavljena bloka, odnosno dvije suprotne struje: “za život” i “za izbor”. Radi se o aktivističkim strujama koje su odlučile reagirati na prijedlog ocjene ustavnosti Zakona o pobačaju te odgovor Ustavnog suda na taj prijedlog što bi značilo eventualnu zabranu pobačaja u Republici Hrvatskoj.

Cilj ovog rada je provesti usporednu analizu suprotstavljenih strana unutar Republike Hrvatske, odnosno prikazati koji se akter i u kojim okvirima i okolnostima ističe i na koji način, u čemu se razlikuje od drugog aktera koji sudjeluje u sukobu i na

koji način te koji su eventualni planovi aktera u budućnosti razvoja navedenog sukoba s obzirom na prošlost te stavove građana. Također, osim situacije u Republici Hrvatskoj, cilj je prikazati i okvirnu situaciju u nekim zemljama Europske unije, prikazati razvoj navedenog društveno- političkog sukoba pomoću hodograma aktivnosti, pojasniti identitet aktera i prikazati njihovu strukturu, te istaknuti pojedine aktere “za život” i aktere “za izbor” koji se u sukobu ističu, a pritom istražiti i utjecaj političkog djelovanja, tj. političkog sukoba na društvenu situaciju općenito.

2. Regulacija pobačaja u zemljama Europske unije

Države članice Europske unije razlikuju se po pitanju regulacije pobačaja. Razlike su vidljive u zakonima, odredbama, mjerama i motivima iza tih mjera. “Abortus je do određene mjere legalna praksa u najvećem dijelu Europskog kontinenta. Prakse se međutim razlikuju od zemlje do zemlje i variraju s obzirom na stupnjeve ograničenja pod kojima je dostupan. Dostupnost abortusa u Europskoj uniji ne ovisi toliko o slovu zakona koliko o prevladavajućim socijalnim praksama koje određuju tumačenje zakona.” (Milat, 2014) Europska unija kao cjelina dijeli se na države koje imaju konzervativan, odnosno tradicionalan pristup regulaciji pobačaja, te na države koje imaju liberalnije stajalište. Također, taj tip razlike u pristupu vidljiv je i na razini svake države zasebno. S obzirom na ostatak svijeta Europska unija ima najliberalnije zakone po pitanju pobačaja. “Međunarodni sustav zaštite ljudskih prava regulaciju pobačaja smatra pitanjem ljudskih (reproduktivnih) prava, a u Europi prevladavaju liberalni zakoni o pobačaju, koji dopuštaju pobačaj na zahtjev trudne žene u ranim stadijima trudnoće.” (Radačić, 2017)

Unutar Europske unije države članice možemo podijeliti u četiri skupine s obzirom na odnos prema abortusu.

Tablica 1. Regulacija pobačaja u zemljama Europske unije¹

Zemlje s najliberalnijim zakonima o pobačaju	Švedska, Francuska, Austrija, Norveška, Belgija
Zemlje koje odobravaju prekid trudnoće zbog socijalnih, ekonomskih i obiteljskih razloga	Finska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Velika Britanija, Danska
Zemlje u kojima je pobačaj dozvoljen u slučaju silovanja, incesta ili kada postoji opasnost za trudnicu	Grčka, Cipar, Španjolska, Irska, Hrvatska
Zemlje s najrigoroznijim zakonima o pobačaju	Malta, Poljska

Kao što je vidljivo iz tablice u prvu skupinu možemo svrstati zemlje koje imaju najliberalnije zakone o pobačaju. Tu se svakako ističe Švedska koja pobačaj dopušta do 22. tjedna trudnoće uz potvrdu od strane zdravstva, dok maloljetne pacijentice ne trebaju dozvolu roditelja, a troškove pokriva zdravstveno osiguranje. U istu skupinu možemo svrstati i Francusku, gdje maloljetnim pacijenticama također nije potrebno dopuštenje roditelja, ali moraju biti u pratnji neke odrasle, punoljetne osobe prema vlastitom odabiru. U ovu skupinu također pripadaju i Austrija, Norveška i Belgija.

Drugo skupini pripadaju zemlje koje dozvoljavaju prekid trudnoće zbog socijalnih, ekonomskih i obiteljskih razloga, a neke od njih su Danska, Finska, Italija, Luksemburg i Nizozemska.

Trećoj skupini pripadaju zemlje gdje je prekid trudnoće dozvoljen u slučaju silovanja, incesta i u slučaju kada trudnoća predstavlja opasnost za život trudnice ili u slučaju kada postoje medicinske indikacije za izazvani pobačaj. U većini ostalih zemalja kao što su Španjolska i Cipar pobačaj je dozvoljen do 10., odnosno 14. tjedna trudnoće,

¹ Puljiz, H. (23.5.2016) Cijela Europa osim Malte dozvoljava pobačaj, a u svijetu najliberalnija je- Kanada. URL:

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/cijela-europa-osim-malte-dozvoljava-pobacaj-a-u-svijetu-najliberalnija-je-kanada-20160523>

izuzev Grčke čiji zakon dozvoljava pobačaj do 19. tjedna trudnoće u slučaju silovanja ili malformacije fetusa. (Večernji list, 2007)

Četvrtoj skupini pripadaju zemlje s najrigoroznijim zakonima, a to su Malta, Irska i Poljska, dok je jedino na Malti pobačaj potpuno zabranjen, a liječnicima koji izvedu zahvat prijeti zatvorska kazna od 18 mjeseci do tri godine. (Puljiz, 2016)

Uz Maltu, Irska ima do nedavno imala jedan od najstrožih zakona u Europi glede pobačaja koji je bio zabranjen i nelegalan. (Dnevnik.hr, 2018) U svibnju 2018. u Irskoj je proveden referendum na kojem su se irski građani izjašnjavali o osmom amandmanu irskog ustava, koji je uveden 1983. godine i kojim je pobačaj bio potpuno zabranjen, a od 2012. godine u Sjevernoj Irskoj i Irskoj pobačaj je bio dozvoljen samo u slučaju kada trudnoća predstavlja opasnost za trudnicu, odnosno prijetnju po život trudnice. Na referendumu je 66,4 % birača glasalo za legalizaciju pobačaja, a time je ukinut osmi amandman što omogućava prekid trudnoće u Irskoj bez restrikcija tijekom prvih 12. tjedana trudnoće. (Telegram redakcija, 2018) Situacija oko teme pobačaja, te zakonska izmjena i regulacija istog, eskalirala je otprilike u isto vrijeme u Poljskoj, Irskoj i Hrvatskoj. U Poljskoj, u kojoj je zakon o pobačaju i onako vrlo rigorozan, došlo je do pokušaja dodatnog postrožavanja zakona, što bi dovelo do potpune zabrane pobačaja, te bi time poljski zakon bio izjednačen sa zakonom na Malti. “Poljska je jedna od zemalja u kojoj je pobačaj uvijek aktualna tema. Danas se Poljska nalazi na raskrižju u pitanjima zaštite života od samog njegova početka. Ima izbor: ili slijediti mnoge europske zemlje čiji zakoni odlučuju o tome tko ima pravo na život, ili ići putem zaštite života od njegova početka.” (Kovač, 2017)

Sljedeća tablica prikazuje stopu pobačaja u Hrvatskoj, Danskoj, Francuskoj i Finskoj s obzirom na broj živorođenih 2016. godine u navedenim zemljama.

Tablica 2. Stopa pobačaja u Hrvatskoj, Danskoj, Francuskoj i Finskoj s obzirom na broj živorođenih (2016)

	Hrvatska	Danska	Francuska	Finska
Broj živorođenih	37.537	61.641	784.325	52.814
Broj pobačaja	6.904	13.118	197.777	9.464
Stopa pobačaja	15,54%	17,55%	20,14%	15,2%

Prema podacima Eurostata, u tablici *Live births (total) by month* ukupan broj živorođenih 2016. godine u Hrvatskoj je 37.537, Danskoj 61.641, Francuskoj 784.325 i Finskoj 52.814 stanovnika.² Nadalje, prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u izvješću za 2016. godinu pod nazivom *Pobačaji u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2016. godine* zabilježeno je 6.904 pobačaja.³ Prema podacima Abortion statistics and other data ukupan broj pobačaja 2016. godine u Danskoj je zabilježeno 13.118 pobačaja, u Francuskoj 197.777 pobačaja, a u Finskoj 9.464 pobačaja.⁴ Stopa pobačaja u navedenim zemljama, dobivena iz prethodno navedenih podataka iznosi 15,54% u Hrvatskoj, 17,55% u Danskoj, 20,14% u Francuskoj i 15,2% u Finskoj. Iz dobivenih podataka vidljivo je kako Francuska ima najveću stopu pobačaja s obzirom na broj živorođenih. Kao što je vidljivo iz Tablice 1. Francuska spada u skupinu zemalja s najliberalnijim zakonima o pobačaju, Finska i Danska spadaju u skupinu zemalja koje odobravaju prekid trudnoće zbog socijalnih, ekonomskih i obiteljskih razloga, a Hrvatska spada u skupinu zemalja gdje je pobačaj dozvoljen u slučaju silovanja, incesta ili kada postoji opasnost za trudnicu.

3. Reguliranje pobačaja u Hrvatskoj i kronologija

Pobačaj je u Republici Hrvatskoj definiran Zakonom o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (Narodne novine br. 18/1978, 88/2009) koji je na snazi od 1978. godine. Prema istom zakonu, u članku 15. navedeno je da se prekid trudnoće smatra medicinskim zahvatom koji se može izvršiti do isteka deset tjedana od dana začeća. Nakon isteka deset tjedana od dana začeća, prekid trudnoće može se izvršiti samo po odobrenju komisije, a pod uvjetima i postupku utvrđenim ovim zakonom.

Prema članku 18. za prekid trudnoće kod maloljetnice koja nije navršila 16 godina, potreban je i pristanak roditelja ili staratelja uz suglasnost organa starateljstva.

² http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_fmonth&lang=en

³ https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2017/09/Pobacaji_2016.pdf

⁴ <http://www.johnstonsarchive.net/policy/abortion/index.html>

Nadalje, prema članku 20. u slučaju da je isteklo deset tjedana od prvog dana začeća ili bi prekid trudnoće mogao teže narušiti zdravlje žene, žena se sa zahtjevom upućuje na komisiju prvog stupnja.

Također, člankom 22. definirano je da nakon isteka deset tjedana od dana začeća komisija prvog stupnja može odobriti prekid trudnoće, uz pristanak, odnosno zahtjev trudne žene, u slučajevima:

- kad se na temelju medicinskih indikacija utvrdi da se na drugi način ne može spasiti život ili otkloniti narušenje zdravlja žene za vrijeme trudnoće, porođaja ili poslije porođaja;
- kad se na temelju medicinskih indikacija i saznanja medicinske znanosti može očekivati da će se dijete roditi s teškim prirođenim tjelesnim ili duševnim manama;
- kad je do začeća došlo u vezi s izvršenjem krivičnog djela silovanja, obljube nad nemoćnom osobom, obljube zloupotrebom položaja, obljube s djetetom ili rodoskrvuća.

Neovisno o prethodnim člancima, članak 25. omogućava da bez obzira na uvjete i postupak propisan ovim zakonom prekid trudnoće će se izvršiti ili dovršiti: kad prijeti neposredna opasnost za život ili zdravlje trudne žene ili kad je prekid trudnoće već započet.⁵ Do političkog sukoba između struje “za život” i struje “za izbor” došlo je nakon što Ustavni sud odlučuje da se ne prihvaćaju prijedlozi za ocjenu ustavnosti Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece. Vlada nije najavljivala eventualne izmjene zakona o pravu na pobačaj, ali kada je Ustavni sud odbacio prijedlog da se postojeći zakon koji regulira pravo na pobačaj proglasi neustavnim, konzervativne i katoličke udruge reagirale su primjedbom.

Kao što je već prije spomenuto akteri koji se okupljaju oko problema regulacije pobačaja dijele se na one koji se zalažu “za život” i one koji se zalažu “za izbor.” Akteri, osim što su pojedinci, također mogu biti i razne udruge ili organizacije koje promoviraju i zastupaju određene principe, stajališta i koje imaju određene ciljeve i vizije svog djelovanja.

Gordana Cerjan- Letica (1997) se u svom radu Prijepor o pobačaju: (ne)mogućnost dijaloga pokreta Za izbor i Za život, osvrće na kako kaže najkraće i najpreciznije

⁵ Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (Narodne novine br. 18/1978, 88/2009) URL: <http://www.propisi.hr/print.php?id=9842>

određenje prirode spora “prava na izbor” i “prava na život” koje je dala Susan Faludi. “Sve težnje žena za obrazovanjem, radom ili bilo kojim oblikom samoodređenja u konačnici se svode na njihovu mogućnost da odluče, hoće li i kada, imati djecu. Zbog toga je razloga reprodukcijska sloboda uvijek bila najpopularnija točka svih feminističkih programa- i najsnažnije napadnuti cilj svih antipokreta.”

“Proteklo je gotovo 30 godina od stupanja na snagu Zakona o zdravstvenim mjerama, a da nisu uslijedile njegove izmjene i dopune. Bilo bi ishitreno zaključiti da je visok stupanj održivosti ovakvog zakonskog rješenja ujedno i pokazatelj da se s takvim rješenjem slažu stručnjaci i javnost. Nakon demokratskih promjena početkom devedesetih godina u jeku socijalne, političke i etičke dinamike intenzivirale su se rasprave kojima se nastojalo ukazati na neprihvatljivost rješenja iz 1978. godine. Obrat na političkoj sceni lančanom je reakcijom potaknuo obrat u moralnom promišljanju društva prenoseći tradicionalna shvaćanja kao jedino poželjna i ispravna. Ratna ugroženost, izrazito loša natalitetna stopa u populacijskoj slici, promicanje katoličkih ideja - sve je to rezultiralo u naporima da se promijene liberalne odredbe o pravnoj dopuštenosti pobačaja u Hrvatskoj.” (Cerjan-Letica, 1997)

Prijedlog za ocjenu ustavnosti Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece koji je pokrenut u prosincu 2015. godine nije jedini prijedlog. Prethode mu nacrti prijedloga novog zakona iz 1995. i 1996. godine. Posebna komisija Ministarstva zdravstva 1995. godine izradila je *Nacrt prijedloga Zakona o prekidu trudnoće* koji nikada nije ušao u saborsku proceduru, a drugi pokušaj odnosio se na *Prijedlog Zakona o pobačaju* koji je 1996. godine podnijela Hrvatska stranka prava (HSP) i kojim se nastojao zabraniti pobačaj. (Bijelić i Hodžić, 2014)

Još uvijek postojeći zakon donesen 1978. godine smatra se nedovoljno razrađenim i nedovoljno konkretnim. „U Ministarstvu ne postoji ni odjel, ni povjerenstvo, niti ima neka zadužena osoba koja bi se posebno bavila problematikom prekida trudnoće odnosno provedbom Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece. Provedbu prava na usluge prekida trudnoće sukladno zakonu su dužne osigurati zdravstvene ustanove kao i pružanje bilo koje druge zdravstvene usluge, budući da se radi samo o jednom postupku u djelatnosti ginekologije.” (Bijelić, Hodžić, 2014)

Također, iako do sukoba dolazi između aktera “za život” i aktera “za izbor” to ne znači da su te dvije mogućnosti i jedine s obzirom na mišljenje i stavove o pobačaju.

Kako i Goldberger (2009) spominje u svom članku Revitalizacija religije i stavovi prema pobačaju, bilo bi pogrešno tvrditi kako se prilikom izjašnjavanja o pobačaju pojavljuju samo ovakvi tvrdi stavovi vezani uz opciju izbora i opciju života, dok se meki zanemaruju, ili obrnuto.

U nastavku ću prikazati kalendar aktivnosti aktera, odnosno hodogram koji služi kao prikaz nekih najznačajnijih i najbitnijih aktivnosti koje su obilježile djelovanje i sudjelovanje aktera u sukobu. Hodogram aktivnosti prikazuje kronološki tijek razvoja događaja i zbivanja unutar navedenog društvenog sukoba. U ovom slučaju odnosi se na djelovanje aktera “za život” i aktera “za izbor” neovisno o tome radi li se o grupi ili pojedincu, a uključuje inicijative, referendum, prosvjede, javne istupe pojedinaca, udruga, organizacija ili stranaka. Najprije ću prikazati neke od najvažnijih aktivnosti aktera koji se zalažu za pravo na život, a potom i aktivnosti aktera koji se zalažu za pravo izbora.

Inicijator ovog sukoba zapravo je udruga koja se zalaže za pravo na život, Hrvatski pokret za život i obitelj, koja je 1991. godine podnijela “prijedlog za ocjenu ustavnosti” Zakona o pobačaju, no ni jedna politička opcija do sada, pa ni ustavni suci, nisu se usuđivali dirati u ovo vruće pitanje, pa je zakon stajao u ladici, a pobačaj ostalo legalan.” (Mrvoš Pavić, 2015) Kao što je već ranije u tekstu spomenuto, 1995. godine posebna komisija Ministarstva zdravstva izradila je *Nacrt prijedloga Zakona o prekidu trudnoće*, a 1996. godine Hrvatska stranka prava (HSP) izradila je *Prijedlog zakona o pobačaju kojim se pobačaj nastojao zabraniti*. (Bijelić i Hodžić, 2014) U prosincu 2015. na dnevni red Ustavnog suda, nakon 26. godina, dolazi prijedlog za ocjenu ustavnosti Zakona o pobačaju iz 1991. godine.

U periodu od rujna do studenoga 2015. godine održava se aktualna inicijativa “za život” pod nazivom “40 dana za život” čiji je cilj zaštita majki i nerođene djece, a sastoji se od 40 dana molitve i posta u kombinaciji s miroljubljivim bdjenjem ispred klinike ili bolnice u kojima se vrše pobačaji.⁶ U svibnju 2016. godine održava se *Hod za život* kojeg su podržali zastupnik Ladislav Ilčić, Ruža Tomašić te Davor Ivo Stier. U listopadu 2016. godine jedan od potpredsjednika Vlade te ministar vanjskih i europskih poslova HDZ-ov Ivo Stier istaknuo je na *TradFestu- Festivalu tradicije i konzervativnih ideja* koji organizira udruga Vigilare, kako u fokusu Vlade nije

⁶ <http://40danazazivot.com/o-inicijativi/>

raspravljati ni o kakvoj promjeni Zakona o pobačaju, to je u nadležnosti Ustavnog suda. (Tportal.hr, 2016) Također, predsjednik Hrvatske biskupske konferencije mons. Želimir Puljić izjavio je u prosincu 2016. godine kako zakon o pobačaju koji je trenutačno na snazi u Hrvatskoj u suprotnosti je s Ustavom Republike Hrvatske koji jamči svakom ljudskom biću pravo na život. (Bitno.net, 2016)

U veljači 2017. godine Ustavni sud donosi odluku da se ne prihvaćaju prijedlozi za ocjenu ustavnosti te da se nalaže Hrvatskom saboru da u roku od 2 godine formira, odnosno donese novi zakon. (Arežina, 2017) U ožujku iste godine zastupnica HDZ-a Branka Juričev Martinčev medijima otkriva kako vladajući već rade na novom tzv. Zakonu o pobačaju navela je da je HDZ za zaštitu života, ali i zdravlje žena, pa je i protiv zakonske zabrane pobačaja. (N1 Hrvatska, 2017)

Kolovoz 2017. godine obilježila je Udruga Vigilare koja šalje pisma i uplatnice onima koji su potpisali njihovu peticiju (Index.hr, 2017), dok su u rujnu aktivistkinje platforme za reproduktivna prava organizirale prosvjednu akciju na Cvjetnom trgu *“za besplatan i dostupan pobačaj”* gdje ističu kako borba za reproduktivna prava koja ne uključuje zahtjev za besplatnim i javno dostupnim pobačajem tek je borba privilegirane žene, koje raspolažu potrebnim resursima za korištenje ovog prava. (Index.hr, 2017) U listopadu udruga *“za život”* Vigilare sastavlja vlastitu verziju prijedloga novog zakona koji će naslijediti postojeći zakon s odredbom o dopuštenom prekidu trudnoće do isteka deset tjedana od dana začeća. (Srdoč, 2017)

Potom, od aktera koji se zalažu za pravo izbora ističe se udruga B.a.B.e. u čijoj organizaciji se u studenom 2015. godine u sklopu Tjedna ravnopravnosti u Kući ljudskih prava održavala debata pod nazivom *“Reproduktivno zdravlje: pravo na prekid trudnoće u slučaju silovanja”* (Čajdo, 2015), a prosincu 2015. održava se, također prosvjed protiv pobačaja u organizaciji Ženske mreže Hrvatske. U svibnju 2016. godine održava se inicijativa *Obrani pravo na izbor* koju je podržao SDP-ov Mirsad Mrsić. (N1 Hrvatska, 2016) Socijaldemokratski forum žena SDP-a pozdravio je odluku Ustavnog suda o suglasnosti Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece s Ustavom Republike Hrvatske te ističu kako je odluka Ustavnog suda povijesna je odluka-žene u Hrvatskoj imaju pravo samostalno odlučivati o vlastitom tijelu- to je temeljno ljudsko pravo žena. (Hina, 2017)

U veljači 2018. Hrvatski sabor i ministar zdravstva Milan Kujundžić imaju još godinu dana za odluku o pobačaju, a u tijeku je i formiranje tima koji će početi raditi na

prijedlogu ovog zakona. (Lesički Rimac, 2018) Usput najavljuje kako da će u pripremi novog Zakona o pobačaju sudjelovati Katolička crkva i ističe “moj stav je čuvati život od začeca, što uvijek zagovaram, a s druge strane okupiti sva mišljenja, uvažiti i otvoriti dijalog i urediti na najbolji način da bude što manje pobačaja. Smisao je da bude što manje pobačaja, a nije smisao da se donese zakon koji će imati kontraefekte.” Takvu odluku osuđuju članice Ženske mreže Hrvatske jer smatraju pitanje pobačaja nije pitanje svjetonazora, nego prava žene na adekvatnu zaštitu spolnog i reproduktivnog zdravlja. (Direktno.hr, 2018) Oko aktualne teme, javlja se i predsjednik SDP-a Davor Bernardić koji smatra da Crkva ne smije pisati zakone, a pogotovo ne Zakon o pobačaju.

4. Pokreti “za život” i “za izbor”

Pokret “za život”, poznat i pod nazivom pokret protiv pobačaja, društveni je i politički pokret koji se zauzima za poštivanje i zaštitu vrijednosti ljudskog života od začeca do prirodne smrti. Aktivisti pokreta “za život” smatraju da ljudski život započinje začecem i zalažu se za to da ljudsko biće dobije pravni status osobe od trenutka začeca. Glavno djelovanje pokreta je protivljenje pobačaju, a uz to i protivljenje eutanaziji, kloniranju, manipulaciji nad ljudskim embrijima, smrtnoj kazni i slično. Također, pokret “za život” zaslužan je i za promicanje vrijednosti obitelji, braka, majčinstva te za poštivanje starijih, nemoćnih i hendikepiranih osoba. Pokret je nastao 1971. godine s ciljem promicanja kršćanskih vrijednosti u Francuskoj, a osoba zaslužna za njegovo osnivanje i aktivnost je pedijatar i genetičar Jerome Lejeune. Kako bi pokret imao što uspješnije djelovanje i utjecaj na javnost i eventualne izmjene zakona, zaslužne su inicijative. Inicijative pokreta “za život” najčešće se ostvaruju u centrima za život, a neki od najpoznatijih i najzastupljenijih su: Krugovi unutar Crkve, Akcije za život, Rođeni za nerođene, Mladež u borbi za život, Baby power, Pro vita, Pokret za život, The Human Life Center. Navedeni centri nude razne mogućnosti te razne načine savjetovanja, ohrabrenja ili pomoći ženama koje su se našle u određenoj nezahvalnoj ili čak “bezizlaznoj” situaciji. Spomenute inicijative, osim što se bore za ljudski život, bore se i za veća prava žena poput prava na ponovno zaposlenje ili pravo na veće porodiljne naknade. Sredstva kojima se koriste u svrhu postizanja vlastitih ciljeva su razne peticije, okrugli stolovi, molitve, kuće za

trudnice/samohrane majke, pružanje financijske pomoći onima kojima je to potrebno te razna savjetovališta. U djelovanje inicijativa “za život” uključen je velik broj volontera iz različitih društvenih i Crkvenih krugova koji zajedno djeluju u svrhu obrane ljudskog života. (Kovač, 2017)

S druge strane, odnosno nasuprot pokretu “za život” razlikujemo pokret “za izbor.” Pokret “za izbor” također je društveni i politički pokret, javnosti poznat pod inicijativama prava na pobačaj i kontracepciju. Pokret “za izbor” zalaže se za pravo izbora i zastupa mišljenje da pojedinci trebaju imati neograničenu autonomiju u odnosu na vlastiti reproduktivni sustav dokle god ne krše autonomiju drugih.

Ideja pokreta “za izbor” zastupa mogućnost vlastitog odabira i procjenu vlastitih ekonomskih, socijalnih i obiteljskih mogućnosti. Akteri pokreta “za izbor” zahtijevaju potpunu legalizaciju pobačaja kako bi žena mogla sama odlučiti što će napraviti sa svojim tijelom te smatraju da kontracepcija i pobačaj moraju biti legalni, sigurni i teritorijalno i financijski dostupni svim ženama. (Kovač, 2017)

5. Pregled istraživanja

“Pitanje se pobačaja u društvu s vremena na vrijeme iznova aktualizira u javnom diskursu. U Hrvatskoj je to pitanje osobito zadnjih mjeseci ponovo izašlo pred lupu javnosti s brojnim neriješenim problemima. Premda je ono pravno legalizirano još sedamdesetih godina 20. stoljeća u bivšoj državi, pravni status toga pitanja očito nije dovoljan jamac za ostvarivanje prava na pobačaj, jer se ono u praksi ne ostvaruje bez ometanja ili čak uskraćivanja u pojedinim medicinskim institucijama.” (Klasnić, Jurković Kuruc i Galić, 2015)

Stoga su na temu pobačaja provedena mnoga istraživanja koja se tiču same dostupnosti pobačaja, stavova, mišljenja i iskustva žena, ali i generalnih stavova prema pobačaju: za ili protiv. Istraživanje pod nazivom Pobačaj: istraživanje stavova studentica Sveučilišta u Zagrebu provedeno je na uzorku od N=530 studentica Sveučilišta u Zagrebu s ciljem utvrđivanja njihovih stavova, mišljenja, iskustva i razloga donošenja odluke o pobačaju. Istraživanje je pratilo povezanost njihovih stavova o pobačaju u odnosu na perforirani oblik zajednice, informiranost o majčinstvu, planiranju obitelji i trudnoći te regijom odrastanja, stupnju religioznosti njih i njihovih partnera te sklonost seksizmu. Rezultati su pokazali da većina

studentica smatra da je opravdan razlog za pobačaj silovanje, ugroženo zdravlje ili život žene te deformacija ploda, do je manji broj onih koje su kao razloge navele osobne, socijalne, ekonomske i emocionalne razloge. "Premda studentice na općenitoj razini značajnom većinom (75, 7%) podržavaju pravo izbora žene o zadržavanju trudnoće, kao i nacionalna populacija RH u istraživanju Galić (2011) sa 75, 1%, jasno se pokazuje da religioznije studentice s izraženom željom za više djece imaju negativnije stavove o pobačaju, kao i one koje imaju religioznije partnere te one kojima je preferirani oblik zajednice s partnerom brak sklopljen u Crkvi, usprkos tome što ih većina smatra da pobačaj nije pitanje u koje bi se Crkva trebala miješati (69, 2%)." Zaključak je ipak kako su stavovi studentica Sveučilišta u Zagrebu podijeljeni, a kao razlog tome pripisuje se utjecaj religioznosti i tradicionalnih vrijednosti hrvatskog društva. (Klasnić, Jurković Kuruc i Galić, 2015) Slične rezultate pokazala je i faktorska analiza koju su proveli Stjepan Baloban i Gordan Črpić koja obuhvaća i raspravlja o dva temeljna stava prema pobačaju: opcija za život i opcija za izbor. Rezultat su pokazali da koncept koji obuhvaća opciju za život više podržavaju oni kojima je religija važnija u životu. Za život su oni koji su više vezani uz Crkvu i vjeru i koji su u političkim orijentacijama "desno orijentirani" te stariji članovi društva. S druge strane koncept koji obuhvaća opciju za izbor podržavaju više oni kojima je religija manje važna u životu, obrazovaniji, rođeni u gradovima i oni koji su politički orijentirani "lijevo". (Baloban i Črpić, 1999) Nadalje, članak pod nazivom Stigma ili poštovanje Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire, autorice Branke Galić govori o pobačaju kao stigmi. Autorica se pritom poziva na istraživanje koje su proveli Kramer, Hogue i Gaydos 2005. godine te ističe kako "prema istraživanjima, domet i problematizacija pobačaja najviše ovisi o postotku katolika u općoj populaciji, neovisno o socioekonomskom razvoju i socijalnoj jednakosti žena. Religijska pripadnost ima malu ulogu u određivanju rizika za nekontracepcijsko ponašanje. Pokazali su da je omjer katolika koji ne koriste kontracepciju 15,6%, vs. 13,3% ne katolika." (Galić, 2006)

6. Značajke političkog sukoba

Politički sukobi odvijaju se unutar svih ljudskih zajednica. Mobilizaciju aktera oko teme regulacije pobačaja u Republici Hrvatskoj najbolje je prikazati koristeći se analizom društvenog, odnosno političkog sukoba. U ovoj situaciji, okidač političkog sukoba bio je prijedlog za ocjenu ustavnosti podnesen 1991. godine koji je 26 godina kasnije, došao na dnevni red Ustavnog suda te je odbijen.

Hrvatski religiozno-politički pokret koristi retoriku ljudskih prava i razvija se unutar institucionalnih okvira te se oslanja na političke alate kao što je recimo referendum. Prenosi konzervativne vrijednosti kroz institucionalna sredstva uz pokušaj da utječe na zakonodavstvo i institucije poput Ustavnog suda. Hrvatski pokret daje povoda za socijalnu promjenu pritom analizirajući evoluciju i ciljeve religijsko-političkog pokreta koji promiče socijalno-konzervativne vrijednosti u Hrvatskoj.

“Društveni pokreti razvijaju se na tri razine organizacije: “društvenim mrežama u njihovoj osnovi, organizaciji kolektivnog djelovanja te određenoj mjeri službene organizacije. Treće značenje organizacije pokreta, odnosno, ono značenje koje potvrđuje međuljudske mreže između voditelja pokreta te mreže na prvoj razini organizacije pokreta, odnosno društvene mreže, čini glavnu vezivnu strukturu hrvatskog religioznog-političkog pokreta.” (Petrušić, Čehulić i Čepo, 2017)

Vidljive su tri prilike koje je bilo moguće ostvariti u sklopu pokreta. Prvo, značajna promjena u zakonodavstvu po pitanju referenduma, drugo, duboko nepovjerenje u trenutnu politiku i ekonomska kriza kao pokazatelj promjena, treće, vođe inicijative naglašavale su da inicijativa nije katolička te su djelovali jedino kao građani zabrinuti zbog moralnog propadanja. (Petrušić, Čehulić i Čepo, 2017)

6.1. Identitet i struktura aktera

Da bismo što bolje razjasnili politički sukob, važno je odrediti tko djeluje na kojoj strani, s kime djeluje, kojoj udruzi, organizaciji ili političkoj stranci pripada. Također, određena udruga ili organizacija, pa čak i stranka mogu djelovati kao cjelina ili određeni pojedinac koji pripada nekoj stranci može javno istupati podržavajući zahtjeve ili djelovanje neke udruge ili organizacije. Udruge “za život” i “za izbor” u većini slučajeva djeluju kao cjelina jer svi članovi zastupaju mišljenje i ideje koje zastupa i cijela udruga. Metoda kojom ću se koristiti kako bih došla do informacija o akterima je tzv. “desk” metoda istraživanja. Desk metoda je metoda istraživanja u kojoj se koriste već dostupni, postojeći podaci; analiza sadržaja, analiza statističkih dokumenata i analiza slučajeva.⁷ Desk metoda podrazumijeva pretragu interneta i internetskih članaka objavljenih na raznim portalima, te pretragu stručne literature i članaka objavljenih u časopisima te organizaciju dostupnih podataka. Prije svega cilj je otkriti tko su akteri i kojoj sukobljenoj strani pripadaju, a zatim otkriti razlikuju li se u svom djelovanju, strukturi i strategiji.

6.1.1. Akteri “za život” u Hrvatskoj

Hrvatski religiozno-društveni pokret čini desetak konzervativnih građanskih socijalnih organizacije koje postoje unazad deset godina. Konzervativne građanske organizacije promoviraju katoličke vrijednosti, zalažu se za aktivno sudjelovanje građana u političkom i društvenom životu i suprotstavljaju se pobačaju. Stava su da pravo braka i osnivanje obitelji treba biti isključivo između muškarca i žene te negiraju autonomiju države u propisivanju edukacijskih propisa koji se dotiču osjetljivih tema kao što su kontracepcija i spolni odgoj.

Na strani “za život” svakako je najutjecajnija udruga “U ime obitelji” s istoimenom inicijativnom, a svojim djelovanjem zalaže se za smanjenje sekularnog utjecaja u obiteljima te se protive seksualnim pravima i pravima reprodukcije i inzistiraju na religijskoj slobodi kao primarnoj slobodi. Inicijativa “U ime obitelji” predstavlja konzervativnu građansku inicijativu koja je dio šireg religijsko-političkog pokreta koji se pojavio u godinama prošlog desetljeća i povezana je s međunarodnim konzervativnim organizacijama i inicijativama. Spomenuta inicijativa prikazala je

⁷ <http://www.medianet.hr/hr/pojmovnik/d>

određeni rascjep između liberala i konzervativno-nacionalističkih segmenata društva, pritom otkrivajući da je hrvatsko društvo na neki način konzervativno i da pokazuje visoku razinu netolerancije i homofobije.

Inicijativa “U ime obitelji” također se može prikazati kao društveni pokret. “Društveni pokreti su „racionalni pokušaji marginaliziranih skupina da mobiliziraju dovoljno političkog utjecaja kako bi promicali kolektivne interese putem neinstitucionalnih sredstava“ kao i „kolektivno osporavanje postojeće raspodjele moći i podjele na ljude sa zajedničkim ciljevima i interesima, u kontinuiranoj interakciji s elitama, protivnicima i vlastima.” (Petrušić, Čehulić i Čepo, 2017)

Inicijativa je dobar primjer religiozno-političkog pokreta koji se kreće u korist religijskog nacionalizma pritom promovirajući konzervativnu religijsku politiku.

Jedan od prvih primjera manifestacije konzervativne mobilizacije vidljiv je u djelovanju udruge GROZD koja je osnovana kako bi se zalagala za program utemeljen na spolnoj apstinenciji, a udruga je izgrađena na katoličkom pogledu na obitelj, spolnost i rodne uloge. Nadalje, “Udruga za cjeloviti spolni odgoj Teen star” i udruga “Reforma” promiču etiku, moral, obiteljske vrijednosti i ljudska prava, a obje ih povezuje Ladislav Ilčić. Udruga Teen Star član je međunarodne udruge TeenSTAR International koja je povezana s Centrom za prirodno planiranje obitelji u Washingtonu, a molitvena bdjenja u Hrvatskoj koordinirana su od strane Međunarodne ekumenske molitvene inicijative za nerođeni život. (Petrušić, Čehulić i Čepo, 2017)

Udruga Vigilare registrirana je udruga u Republici Hrvatskoj na čelu s predsjednikom dr.sc. Vice J. Batarelom i svojim djelovanjem predstavlja civilni aktivizam. Misija, odnosno vizija ove udruge je promicanje konzervativnih vrijednosti i kulture života, promicanje i obrana prava na život od prirodnog začeca do prirodne smrti, promicanje i zaštita prava i dostojanstva osoba i zajednica na življenje i izražavanje duhovnih, moralnih, nacionalnih i obiteljskih vrijednosti i uvjerenja bez diskriminacije, ismijavanja i ponižavanja u javnom životu, zatim afirmirati ideju i vrijednosti konzervativizma kao legitimne, ali potisnute opcije bez stigmatizacije. Udruga promovira građansko sudjelovanje u civilnim i političkim sektorima društva u očuvanju dostojanstva i prava pojedinaca, obitelji i vrijednosti života. Udruga uglavnom djeluje putem internet aktivizma što znači da svoje pristase potiče da šalju

e-mailove političarima i predsjednicima raznih utjecajnih institucija kada vjeruju da se dogodio bilo koji oblik kršenja tradicionalnih vrijednosti.⁸

Također ističe se i udruga ProLife iza koje stoji jedinstveni “za život” portal u Hrvatskoj, pokrenut u prosincu 2016. godine nakon okupljanja građanske inicijative istoimenog naziva koja je formirana radi dopune ustavne tužbe protiv tzv. Zakona o abortusu iz 1978. godine i njezine predaje Ustavnom sudu. Glavni, odnosno primarni interesi udruge odnosno portala su pravo na život, teme eutanazije, umjetne oplodnje, kontracepcije, eugenike, braka i obitelji.⁹

Nadalje, udruga Betlehem: Centar za nerođeni život zaslužna je za promicanje dostojanstva ljudskog života i obrane nerođenog djeteta, a glavni ciljevi udruge su molitvom i djelovanjem spasiti svako začeto dijete koje je u opasnosti od pobačaja i osnovati kuću za napuštene trudnice i samohrane majke. Od ostalih ciljeva udruga ističe buđenje svijesti o apsolutnoj svetosti ljudskog života, od trenutka začeća do prirodne smrti, promicanje prava djece i obitelji, te redovito održavanje molitve za duhovno izlječenje rada osoba dotaknutih abortusom.¹⁰

Građanska udruga “Centar za obnovu kulture- COK” uspostavljena je s ciljem obrazovanja i treniranja budućih konzervativnih vođa. Vođeni su uvjerenjima da ako se obnovi kultura, onda se i politička scena može popraviti.

Nekoliko udruge “za život” uspostavilo je vrhovnu organizaciju svog djelovanja pod nazivom “Hrvatski savez za život- CRO-VITA” koja povezuje inicijative, pokrete, projekte i pojedine članove s idejom implementacije primarnog cilja, a to je zaštita ugroženog i nezaštićenog ljudskog života i ljudskog dostojanstva od koncepta prirodne smrti. (Petrušić, Čehulić i Čepo, 2017) Ističe se i stranka i udruga “Hrvatski rast-HRAST” koja okuplja stranke, građanske udruge i pojedince usmjerene tradicionalno, konzervativno, nacionalno i demokršćanski usmjerene.¹¹

Na čelu stranke nalazi se Ladislav Ilčić, konzervativni građansko-socijalni aktivist koji se probio kroz promoviranje katoličkih vrlina i vrijednosti u zdravstvenom obrazovanju. Prije njega predsjednica je bila Željka Markić, glavna figura već spomenute konzervativne građanske inicijative “U ime obitelji”. Predstavljena je kao

⁸ <http://vigilare.org/tko-smo/>

⁹ <https://www.prolife.hr/o-nama/>

¹⁰ <http://www.betlehem-zagreb.hr/>

¹¹ <http://www.h-rast.hr/>

inicijativa koja “zbližava pojedince, obitelj i brojne građanske organizacije koje žele promovirati brak između muškarca i žene kao fundamentalnu vrijednost socijalnog poretka i garantira trajnu i legalnu zaštitu djece, braka i obitelji.” (Petrušić, Čehulić i Čepo, 2017)

6.1.2. Akteri “za izbor” u Hrvatskoj

Nasuprot djelovanjima udruga “za život” razlikujemo udruge “za izbor”. Većina udruga “za izbor” ustrajno je u svom djelovanju i promociji liberalnih i feminističkih stajališta. Feministička stajališta proizlaze iz feminističkog pokreta. “Suvremeni feministički pokret analizira se s obzirom na različite tipove konceptualizacije, organizacija, oblika i sadržaja borbe.” (Cerjan Letica, 1985) Feministički pokret razvijao se kroz tri faze, odnosno kroz tri vala feminizma. Treći val feminizma aktualan je od 1990. godine do danas. Razvio se kao odgovor na neuspjehe prethodnih valova feminizma. Smatra se izuzetno multidisciplinarnim i svojim djelovanjem nastoji srušiti sve predrasude i stereotipe koji su temeljeni na usporedbi muškarac-žena. (Ilić, 2017)

Jedna od organizacija koja zastupa pravo na izbor je Ženska mreža Hrvatske koja djeluje u skladu s feminističkim principima i okuplja nevladine organizacije, grupe i inicijative koje se suprotstavljaju patrijarhalnom sustavu i svim oblicima spolne diskriminacije. Udruge koje čine žensku mrežu Hrvatske djeluju tako da poštuju vrijednosti kao što su priznavanje temeljnih ženskih prava, ženska solidarnost, antimilitarizam, nediskriminiranje na bilo kakvoj osnovi, priznavanje prava žena da odlučuju o svom tijelu i reprodukciji, tj. pravu na pobačaj, kontracepciju i umjetnu oplodnju.¹² Ženska mreža Hrvatske ima sastoji se od 40-ak udruga, a neke od njih su Autonomna ženska kuća Zagreb, Centar za mentalno zdravlje i ljudska prava, Centar za žene ROSA, Centar za ženske studije, Domine Split, SDF- Ženska inicijativa, udruga Lori i druge.¹³ Sve organizacije, grupe, udruge i inicijative koje se žele uključiti u Žensku mrežu Hrvatske moraju poštivati njihov kodeks, odnosno moraju djelovati suglasno dogovorenim feminističkim principima i poštivati sljedeće vrijednosti: priznavanje temeljnih ženskih prava, priznavanje ženske solidarnosti,

¹² https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDenska_mre%C5%BEa_Hrvatske

¹³ <http://www.zenska-mreza.hr/adresar.htm>

priznavanje prava žena da odlučuju o svom tijelu i reprodukciji, što podrazumijeva pravo na pobačaj i osiguravanje njegove dostupnosti, kao i dostupnosti kontracepcije i umjetne oplodnje.¹⁴ Što se teme pobačaja tiče Ženska mreža Hrvatske traži dostupan pobačaj i kontracepciju te sigurnu zdravstvenu zaštitu žena. Naime, razina zdravstvene zaštite pada, što potvrđuje i činjenica da prve zdravstvene usluge koje je Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje prestao sufinancirati su kontracepcija i pobačaj. “Budući da žena ima pravo odluke o tome želi li, kada i s kim rađati djecu, kontracepcija i pobačaj moraju biti legalni, sigurni i teritorijalno i financijski dostupni svim ženama. Državna politika i Crkva zagovaraju zabranu pobačaja što predstavlja nedopustiv pritisak na ginekologe/inje i same žene”¹⁵ Osim Ženske mreže Hrvatske, u smjeru izbora aktivna je i udruga Hera, neprofitna i nevladina organizacija osnovana s ciljem senzibiliziranja i educiranja javnosti o problematici nasilja u obitelji, borbe protiv nasilja u obitelji, humanitarnog rada, razvoja i poticanja kreativnosti žena te zdravstvene preventive i osvješćivanja aktualnih problema, a sve u cilju zaštite i promicanja ljudskih prava osobito žena i djece.¹⁶ Potom, ističu se udruga PaRiter i udruga Pozitiva. Udruga PaRiter je udruga za ljudska prava i građansku participaciju, također neprofitna vladina organizacija koja promiče ljudska prava, kulturu nenasilja, toleranciju, prava manjina i rodnu ravnopravnost povezujući neformalno obrazovanje, istraživanje i aktivizam. Vizija koju pokušavaju ostvariti je ravnopravno društvo koje prepoznaje i poštuje različite potrebe i prava svih ljudi.¹⁷ Udruga Pozitiva, nevladina udruga osnovana s ciljem demokratskog razvoja slobodnog društva. Neki od ciljeva su borba za potpunu socijalnu ravnopravnost, jednakost, solidarnost, proklamirana ljudska prava i slobode te rodnu ravnopravnost, te promicanje načela i vrijednosti poštivanja čovjeka, njegova dostojanstva, prava i sloboda, neovisno o njegovom svjetonazoru, vjerskoj i etničkoj pripadnosti, dobi, spolu, spolnoj orijentaciji, političkom uvjerenju i socijalnom statusu.¹⁸ Ipak, od svih organizacija “za izbor” svojim djelovanjem najviše se ističe udruga B.a.B.e. (Budi aktivna. Budi emancipiran.)

¹⁴ <http://www.ori.hr/hr/aktivizam/zenska-mreza-hrvatske>

¹⁵ <http://www.ori.hr/hr/aktivizam/zenska-mreza-hrvatske>

¹⁶ <http://udruga-hera.info/onama/>

¹⁷ <http://www.pariter.hr/>

¹⁸ <https://www.pozitiva.hr/udruga/>

B.a.B.e. su organizacija osnovana 1994. godine sa svrhom promicanja i zaštite ženskih ljudskih prava koja se danas usredotočila na promicanje rodne ravnopravnosti i osiguravanje jednakih mogućnosti za sve rodove u svim sferama društvenog života. B.a.B.e. su organizacija prepoznata u javnosti po beskompromisnoj borbi za poštivanje ljudskih prava na jednakim osnovama za sve građanke/e i zalaganju za rodnu ravnopravnost, a građani, državna i međunarodna tijela organizaciju vide kao ekspertni centar za pitanja rodne ravnopravnosti.¹⁹

Također, od udruga koje se zalažu za pravo izbora možemo izdvojiti i udruge koje se bave ljudskim pravima. Kuća ljudskih prava Zagreb mreža je organizacija civilnog društva koju je 2008. godine osnovalo šest organizacija civilnog društva (B.a.B.e., CMS- Centar za mirovne studije, Documenta- Centar za suočavanje s prošlošću, GOLJP- Građanski odbor za ljudska prava, UPIM- Udruga za promicanje istih mogućnosti i Svitanje- udruga za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja). Cilj Kuće ljudskih prava je ostvarivanje slobodnog, otvorenog, pluralističkog, demokratičnog, ravnopravnog i inkluzivnog društva utemeljenog na poštivanju, zaštiti i promociji najviših standarda i normi ljudskih prava i sloboda.²⁰ Ostale takve udruge su udruga David- udruga građana za zaštitu ljudskih prava, udruga za promicanje ljudskih prava, slobode i kvalitetnog života Idia, udruga za promicanje prava i seksualnih sloboda Kiss i ostale. Također i organizacija civilnog društva pod nazivom Gong koja je usmjerena unapređenju demokratskih procesa i institucija i demografske političke kulture kao i poticanju aktivnog i odgovornog sudjelovanja građana u političkim procesima, pogotovo procesima donošenja odluka vezanih uz dobro upravljanje javnim i zajedničkim dobrima, zaštitu i promicanje vladavine prava te ljudskih prava i solidarnosti. Gong se bavi slobodnim i poštenim izborima, informiranjem građana, raznim inicijativama, istraživanjima i platformama²¹

Od svih navedenih udruga koje zastupaju pravo na život ili pravo izbora najistaknutije u svom djelovanju su udruga U ime obitelji na strani “za život” te udruga B.a.B.e na strani “za izbor”. Iako im pitanje pobačaja i njegova zakonska regulacija nije jedini ili primaran cilj djelovanja, navedene udruge pokazale su veliki interes u javnosti oko te

¹⁹ <http://www.babe.hr/hr/o-nama/>

²⁰ <http://www.kucaljudskihprava.hr/o-nama/>

²¹ <https://www.gong.hr/hr/o-gong-u/sto-je-gong/>

teme. Njihovo primarno djelovanje svakako je usmjereno i na ostale potencijalne ili već ostvarene društvene sukobe. Svojim aktivizmom, odnosno djelovanjem udruge zastupaju potpuno suprotstavljena mišljenja. Obje udruge funkcioniraju na tako da oko svog djelovanja i aktivnosti okupljaju ostale udruge, organizacije, inicijative ili pojedince koji zastupaju ista mišljenja, stajališta i vjerovanja. Naravno, kao i u ostalim područjima, zajednicama i grupama postoji neka vrsta hijerarhijske ljestvice koja određuje položaj i moć, važnost i razinu položaja, ulogu, zadatke i aktivnosti svakog pojedinca koji doprinosi funkcioniranju i aktivnostima udruge.

6.2. Pozicija aktera u sukobu

Društveni sukob proizlazi iz političkog sukoba jer politika i političke promjene, odluke i djelovanja obično rezultiraju društvenim sukobom. U tom smislu možemo se nadovezati i na Teoriju konflikta autora Ralfa Dahrendorfa. "Teorija konflikta Ralfa Dahrendorfa postulira strukturalnu povezanost izvođenja i objašnjenja među ulogama vlasti, a konflikt interesnih grupa i društvene promjene, koje proizlaze iz konflikta, određuje u obliku općenite hipoteze da činjenica vlasti uvijek implicira neku latentnu suprotnost interesa koja izravno motivira manifestiranje te suprotnosti u otvorenom grupnom konfliktu i time sadržava potencijal za onu strukturalnu promjenu koja za posljedicu ima rješenje konflikta." (Pažanin, 2006)

Akter koji sudjeluje u političkom sukobu može biti inicijator sukoba, "održavatelj" sukoba ili "smirivač sukoba". U slučaju političkog sukoba do kojeg je došlo prilikom pokušaja promjene zakona koji regulira pobačaj u Republici Hrvatskoj inicijatore sukoba predstavljaju udruge, organizacije i pojedinci koji su zajedno podnijeli zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona o pobačaju. Ovdje se ističu sljedeći predlagatelji: Hrvatski pokret za život i obitelj Udruga "U ime obitelji", Hrvatski katolički zbor "MI", Nika Karabatić, Antun Lisec, Stjepan Herceg, Saša Čajić i Daniel Majer.²² Navedeni akteri, inicijatori, zapravo su oni koji su započeli ovaj politički sukob svojim zahtjevom. Iako je zahtjev za ocjenu ustavnosti podnesen još 1991. godine, Ustavni sud o tome se očitovao tek 26 godina kasnije te je odbio zahtjev. Također, Ustavni sud naložio je Hrvatskom saboru da u roku od dvije godine donesu novi

²² Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske.

URL:[https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/7114c25caa361e3ac1257f340032f11e/c12570d30061ce54c12580d100416faf/\\$FILE/U-I-60-1991%20i%20dr.pdf](https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/7114c25caa361e3ac1257f340032f11e/c12570d30061ce54c12580d100416faf/$FILE/U-I-60-1991%20i%20dr.pdf) (9.4.2018.)

zakon. Tim zahtjevom pokrenuta je lavina reakcija javnosti, udruga “za život” i “za izbor” političkih stranaka i ostalih organizacija.

Ranije u tekstu spomenute su dvije udruge koje se najviše ističu u ovom političkom sukobu, smatram da obje udruge možemo svrstati u kategoriju “održavatelja” sukoba budući da se obje udruge pojavljuju u javnosti i konstantno se vežu uz temu i pitanje pobačaja. Obje udruge vrlo jasno, glasno i učestalo ističu i ponavljaju svoje stavove i mišljenja u javnosti te zahtijevaju određena rješenja i mjere od kojih ne odustaju. S obzirom na to da je udruga U ime obitelji bila jedan od predlagatelja koji su podnijeli zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona o pobačaju, ona stoga pripada i u kategoriju “inicijatora” sukoba, ali i u kategoriju “održavatelja” sukoba.

Budući da se od Hrvatskog sabora očekuje da novi zakon donese u 2019. godini, ovaj sukob svakako će i dalje biti aktualan i dalje će se razvijati. U trenutnoj situaciji nitko se značajnije ne ističe kao “smirivač” sukoba.

6.3. Važnost sukoba za aktere

Sukob se još može definirati i kao situacija u kojoj svaka strana traži određenu poziciju, odnosno konačni rezultat. Politički sukob predstavlja situaciju u kojoj svaki sudionik sukoba pokušava postići određene rezultate, ovisno o važnosti koju sukob za njih predstavlja. Stoga razlikujemo maksimalnu i minimalnu pobjedu, odnosno potpuni ili blagi poraz. Maksimalna pobjeda odnosi se na ostvarenje maksimalističkih ciljeva koje je akter planirao ostvari, dok se minimalna pobjeda odnosi na ostvarenje minimalnih ciljeva u sukobu tako da akter ne bude gubitnik u sukobu. Potpuni poraz predstavlja situaciju kada akter nije ostvario svoje minimalne ciljeve u sukobu, dok se blagi poraz može izjednačiti s minimalnom pobjedom.

Za aktere koji se zalažu “za život” u ovom slučaju za Udrugu “U ime obitelji” ostvarenje maksimalističkog cilja znači širenje ugleda i utjecaja, te povećanje političkog kapitala, kao i promjena stava javnosti prema pobačaju. Također maksimalnu pobjedu predstavljalo bi i ekstremno zakonsko ograničenje prava na abortus. Za aktere koji se zalažu za pravo izbora maksimalna pobjeda značila bi potpuno besplatan, lako dostupan pobačaj, ograničenje prava na priziv svijesti kod liječnika te poraz pokreta “za život” i demobilizacija istog. Nadalje, ostvarenje minimalnog cilja za aktere “za život” predstavlja situacija u kojoj je pobačaj dostupan bez većih ograničenja ali uz komplicirane procedure te da se troškovi ne pokrivaju iz

državnog proračuna. Također, minimalna pobjeda bila bi i sama mogućnost povezivanja s donorima i mobilizacija članova. S druge strane, minimalno potrebno za ostvarenje cilja aktera “za izbor” je barem održavanje zakona sa sličnim odredbama te širenje ugleda i utjecaja i povećanje političkog kapitala i resursa.

Što se poraza tiče, kada bi trenutni zakon o pobačaju ostao na snazi i kada bi se povećala podrška pravu na izbor u javnosti, za aktere “za život” takva situacija značila bi poraz. Suprotno tome, kada bi bio donesen novi, rigorozniji zakon koji ograničava pravo na pobačaj te diktira uvjete i kada bi se povećala javna podrška za zabranu pobačaja, takva situacija značila bi poraz za aktere koji se zalažu za pravo izbora.²³

6.4. Saveznici i protivnici aktera u sukobu

Glavni akteri u ovom društveno- političkom sukobu su: Udruga U ime obitelji kao predstavnik djelovanja strane “za život” te B.a.B.e. kao predstavnik djelovanja strane “za izbor”. U današnje vrijeme, razne udruge svojim predstavljanjem, djelovanjem i radom mogu doseći vrlo visoku razinu uspješnosti na društvenoj ljestvici. Udruge su formirane kao svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih i pravnih osoba, a te osobe se udružuju radi zaštite nekih zajedničkih vrijednosti, interesa i ciljeva.²⁴

Budući da je Hrvatskom saboru, od strane Ustavnog suda, nametnuto da formira novi zakon o pobačaju, udrugama aktivnim po tom pitanju potrebna je podrška članova političkih stranka Republike Hrvatske. U Republici Hrvatskoj na vlasti je trenutno Hrvatska Demokratska Zajednica (HDZ) koja se predstavlja kao središnja stranka hrvatskog naroda koja ima definirane jasne programske ciljeve i koja zastupa interese građana čija se uvjerenja temelje na načelima demokracije i kršćanskim vrednotama.²⁵ S druge strane, iza liberalnijih stajališta stoje stranke SDP i HNS. Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP) politička je stranka lijevog centra i jedna od dvije najjače

²³ Dio rezultata istraživanja preuzet s kolegija Sociologija politike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao rezultat grupnog rada studenata sociologije na seminarskoj nastavi (2016.)

²⁴ Zakon o udrukama (NN 74/14, 70/17) URL: <https://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama> (14.4.2018.)

²⁵ <http://www.hdz.hr/>

stranke u Republici Hrvatskoj²⁶, dok je Hrvatska narodna stranka(HNS) hrvatska parlamentarna stranka, svjetonazorski socijalno liberalna i progresivna. ²⁷

Sama odluka donošenja novog zakona obuhvaća HDZ kao trenutno vladajuću stranku u Republici Hrvatskoj. Pritom, veliku ulogu u donošenju odluke ima ministar zdravstva Milan Kujundžić, koji je ranije govorio kako se protivi zabranama, iako je u nekoliko navrata u medijima dao izjave iz kojih bi se moglo zaključiti da se pobačaju ipak protivi. Prilikom obilježavanja Europskog dana oživljavanja srca, izjavio je kako misli da svakog pojedinca treba respektirati, a poglavito potpise 160.000 ljudi. Hrvatska je demokratska zemlja i međusobno se trebamo razumijevati i uvažavati i svi zajedno ustrajati na zaštiti života, a kako će zakon biti napisan pustimo svim dionicima da o tome kažu svoje. (Index.hr, 2017) Ovom izjavom referirao se na potpise koje su udruga Vigilare i udruga ProLife Hrvatska predale Hrvatskom Saboru u sklopu peticije “Imam pravo živjeti- za život i pomoć ženama koje žele roditi svoje dijete.” Izjavio je također kako Vlada mora prihvatiti odluku Ustavnog suda, te kako će Vlada čuvati pravo na život, ali i pravo žene na odabir.

Predsjednik vlade Andrej Plenković, ujedno i predsjednik Hrvatske demokratske zajednice, također je u medijima isticao kako se protivi zabranama te je izjavio kako njegove stranke nisu za generalnu zabranu pobačaja, već da žele unaprijediti i poboljšati edukaciju o pobačaju te podići sve ostale mjere na višu razinu kako bi se pobačaj izbjegavao koliko god je moguće. (Index.hr, 2017) Sudeći prema izjavama, predsjednika vlade Andreja Plenkovića, HDZ koji je trenutno na vlasti nema u cilju potpunu zabranu pobačaja, iako su neki članovi HDZ po pitanju regulacije pobačaja poprilično radikalni i isključivi po tom pitanju. Branka Jurićev Martinčev, zastupnica HDZ-a, izjavila je kako je HDZ za zaštitu života, ali i zdravlja žene. Pritom ističe kako će pobačaj biti moguć pod posebnim uvjetima, recimo u slučaju kriminalne radnje ili ako je ugroženo zdravlje žene ili djeteta. (Telegram redakcija, 2017) S druge strane, SDP nije u potpunosti zadovoljan odlukom Ustavnog suda. Po tom pitanju u javnosti se izjasnio Peđa Grbin koji kaže kako je dio kojim su zadovoljni vrlo jasan stav Ustavnog suda oko toga da su odredbe zakona o pobačaju iz 70-ih godina materijalno-pravno usklađene s Ustavom. Ustavni sud je rekao da odredbe ovog zakona, način na koji on u Hrvatskoj trenutno uređuje pitanje pobačaja, jesu

²⁶ https://hr.wikipedia.org/wiki/Socijaldemokratska_partija_Hrvatske

²⁷ https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska_narodna_stranka_-_liberalni_demokrati

ustavne i kao takve mogu egzistirati u ustavnom poretku. Istaknuo je i kako bi odluka Ustavnog suda mogla izazvati određene probleme u samoj implementaciji zakona budući da je trenutna granica dopuštenog pobačaja do 10. tjedna trudnoće, ujedno i donja granica u ostalim zemljama članicama Europske unije. Stoga, smatra kako novi zakon ne bi smio ići ispod te granice jer ona predstavlja standard. (Macek, 2017) Predsjednik SDP-a Davor Bernardić zadovoljan je odlukom Ustavnog suda jer smatra da je Ustavni sud pokazao da je Hrvatska ipak u društvu modernih i europskih zemalja i da je ipak u 21. stoljeću te da promjena zakona ne smije biti u smjeru ograničavanja prava žena na izbor i dosegnutih modernih demokratskih standarda koje Hrvatska ima. (HRT vijesti, 2018)

Članice Socijaldemokratskog foruma žena, kojeg čine socijaldemokratkinje i feministkinje, smatraju kako žene imaju pravo samostalno odlučivati o vlastitom tijelu te se za to i zalažu i poručuju kako će se boriti protiv svakog ograničavanja njihovih prava. (Leaković, 2017)

Uz istaknute članove vodećih stranki u Republici Hrvatskoj, oko nove regulacije pobačaja, okupili su se i tzv. vodeći konzervativci u Hrvatskoj. Neki od njih su Stjepo Bartulica, Vice Batarelo, Krešimir Miletić i Krešimir Planinić. Poveznica između njih svakako je festival tradicije i konzervativnih ideja, poznatijeg pod nazivom Tradfest u organizaciji udruge Vigilare koju predstavlja Vice Batarelo, a koju su podržali i Željka Markić i Krešimir Planinić iz Udruge U ime obitelji i Stjepan Bartulica, predsjednik udruge Centar za obnovu kulture.

Prilikom donošenja Zakona Hrvatskoj Demokratskoj zajednici (HDZ-u) potrebno je očuvanje glasova i podrške trenutnih birača, simpatije novih birača te da se novo formiranim zakonom ne zamjere Crkvi. Donošenje novog zakona za HDZ predstavlja rizik od razvijanja novog društveno- političkog sukoba što bi značilo i mogućnost gubitka podrške konzervativnih birača i Crkve. S druge strane, liberalni predstavnici u cilju svog djelovanja imaju demobilizaciju HDZ-a, ali i donošenje zakona koji nudi besplatan i svima dostupan pobačaj uz ograničeno pravo kao priziv svijesti kod liječnika.²⁸ Ciljevi i očekivanja konzervativne stranke HDZ poklapaju se s ciljevima i očekivanjima Udruge U ime obitelji, dok se ciljevi liberalno usmjerene stranke SDP poklapaju s ciljevima udruge B.a.B.e.. Iako konačnu odluku o novom zakonu donose

²⁸ Dio rezultata istraživanja preuzet s kolegija Sociologija politike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao rezultat grupnog rada studenata sociologije na seminarskoj nastavi (2016.)

zastupnici u Saboru, udruge “za život” i “za izbor” uvelike doprinose smjeru kretanja njihovih odluka.

S obzirom na to da je u većini europskih zemalja pobačaj dozvoljen do desetog tjedna te da je u velikom broju tih zemalja besplatan, odnosno troškove pokriva nacionalno zdravstveno osiguranje (Vuković, 2017) za vladu Republike Hrvatske donošenje i definiranje novog zakona bit će pravi izazov ako je u interesu doseći europske standarde regulacije pobačaja. Sudeći prema navedenim izjavama nekih članova HDZ-a i vlade, u interesu, a nastavno i cilju HDZ-a nije potpuna zabrana pobačaja već poboljšanje edukacije o istom. Izgleda da traže zapravo neku sredinu kako bi udovoljili svima i na neki način, novim zakonom, razriješili trenutno aktivan društveno- politički sukob.

6.5. Sredstva, resursi i izvori moći kojima se akteri koriste

U svrhu ostvarenja svojih ciljeva i vizija djelovanja, svi akteri unutar ovog društveno-političkog sukoba, glavni ili sporedni, koriste se nekim sredstvima i resursima te se oslanjaju na neke izvore moći.

Prema članku 30. Zakona o udrugama (Narodne novine br.74/14, 70/17), imovinu udruge čine novčana sredstva koja je udruga stekla uplatom članarina, dobrovoljnim priložima i darovima, novčana sredstva koja je udruga stekla obavljanjem djelatnosti kojima se ostvaruju ciljevi, obavljanjem djelatnosti, financiranjem programa i projekata udruge iz državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave te fondova i/ili inozemnih izvora.²⁹ Nadalje, moguće je i financiranje udruge iz Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva koja je osnovana s ciljem promicanja i razvoja civilnog društva u Republici Hrvatskoj. Zaklada pruža financijsku potporu programima koji potiču održivost neprofitnog sektora, međusektorsku suradnju, građanske inicijative, filantropiju i volonterstvo.³⁰ Tako je i udruzi U ime obitelji u prosincu 2017. godine odobren iznos od 139 tisuća kuna kroz tri godine namijenjen za institucionalnu podršku stabilizaciji i razvoju udruge. (Telegram redakcija, 2017)

²⁹ Zakon o udrugama (NN 74/14, 70/17) URL: <https://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama> (14.4.2018.)

³⁰ Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. URL: <https://zaklada.civilnodrustvo.hr/zaklada> (13.4.2018.)

Osim financijskih sredstava koja su im potrebna za rad, udruge se koriste i medijima (televizijskim emisijama, radijskim emisijama, novinskim člancima, reklamama i portalima) te nekim drugim društvenim događanjima, prosvjedima, inicijativama, peticijama, okruglim stolovima, platformama te predavanjima informativnog, odnosno edukativnog sadržaja i karaktera. Akteri “za život” kao i akteri “za izbor” najčešće se koriste referendumima, prosvjedima i peticijama kao glavnim sredstvima svog djelovanja. Primjer korištenja referenduma i peticija kao glavnog sredstva djelovanja je udruga “U ime obitelji”,

Otkad je tema nove regulacije pobačaja zaokupirala javnost, mediji su poprilično posvećeni toj temi, kao i njenom razvoju. Primjer korištenja medija u ovom sukobu je recimo peticija pod nazivom “Imam pravo živjeti” u organizaciji udruga Vigilare i ProLife.hr, inicijativa “40 dana za život”, razni prosvjedi “za život” i “za izbor” te reklame. Primjer je kontroverzna reklama inicijative ProLife.hr pod nazivom “Želim živjeti”.

Moć možemo definirati kao sposobnost pojedinca ili grupe da ostvaruje svoje interese i zahtjeve unatoč protivljenju ostalih. U političkom smislu, pojedinac koristi svoju moć putem glasanja ili pripadanja nekoj političkoj stranci, grupi za pritisak i slično. Politička moć smatra se institucionaliziranom moći kojom određena grupa, stranka ili udruga raspolaže. Glavni nositelji političke moći su političke stranke, a potom i udruge koje se ističu svojim djelovanjem u političkoj sferi, odnosno koje svojim djelovanjem pokušavaju utjecati na političke odluke. Udruga U ime obitelji prvobitno je stekla svoju moć putem istoimene građanske inicijative koja je omogućila i organizirala izjašnjavanje za pokretanje referenduma o ustavnoj zaštiti braka. Nadalje, veliku ulogu u održavanju moći ima i autoritet koji je svojim djelovanjem ostvarila Željka Markić, kao i podrška medicinskih stručnjaka, doktora i drugih uglednih članova društva koji zastupaju opciju “za život”. Što se tiče strane aktera “za izbor”, Ženska mreža Hrvatske i ostale udruge koje se zalažu za pravo izbora, svoju moć stekle su vrlo dramatičnim reakcijama i odgovorima na politiku “za život”. Moć udruga “za izbor” vidljiva je u brojnosti udruga koje djeluju kao članice Ženske mreže Hrvatske. Nadalje, SDP kao liberalna politička stranka potpuno se zalaže za pravo izbora, što je vidljivo iz već prije spomenutih izjava članova SDP-a. Činjenica da akteri “za izbor” imaju jednu od dvije najutjecajnijih političkih stranki u Hrvatskoj uz sebe, uvelike doprinosi njihovoj moći, iako SDP trenutno nije vladajuća stranka.

7. Zaključak

Cilj ovog rada bio je istražiti politički sukob između aktivista i udruga koje se zalažu za život i aktivista i udruga koje se zalažu za pravo izbora i ženska prava općenito. Nakon detaljnog prikaza aktivnosti aktera i iz priloženih izjava članova vodećih političkih stranaka u Republici Hrvatskoj, kao i izjava i mišljenja nekih medicinskih stručnjaka ili aktivista udruga “za život” i udruga “za izbor” možemo zaključiti sljedeće: sukob između aktivista “za život” i aktivista “za izbor” dugotrajan je i dramatičan sukob. Članovi udruga koje zastupaju pravo na život, kao i članovi udruga koji zastupaju pravo na izbor, konstantno pokušavaju pronaći način kojim bi uspjeli zadovoljiti svoje minimalne ciljeve, ali u nadi i trudu da će zadovoljiti maksimalne ciljeve.

Istraženi društveno- politički sukob poseban je radi prirode svog nastanka. Iako je u Hrvatskoj trenutno još uvijek na snazi Zakon iz 1978. godine i iako se ljudi već niz godina istog zakona više ili manje pridržavaju, odgovor Ustavnog suda na ocjenu ustavnosti trenutnog zakona donio je sa sobom val reakcija. Također, u sklopu analize vidljiva je mobilizacija aktera oko problema pobačaja i to iz načina na koji pokušavaju postići svoje ciljeve. Koriste se raznim sredstvima kao što su mediji, referendumi, peticije, inicijative, platforme i predavanja. Na taj način pružaju određenu dozu edukacije ljudima o svojim ciljevima i onome što namjeravaju postići, te na takav način motiviraju ljude da sudjeluju i time dobivaju potrebnu podršku koja se manifestira u broju potpisa na peticijama ili broju glasača na referendumu.

Nadalje, postavlja se pitanje je li reakcija na pokušaj promjene zakona o pobačaju stvarno istinska reakcija koja podrazumijeva zalaganje za nerođeni život ili borbu za ženska prava ili je pitanje neke vrste iskazivanja bunta prema trenutnoj vlasti?

Najniži prag dopuštenog pobačaja u Europi je 10. tjedana, a takav prag zasad je dopušten i u Hrvatskoj. Hrvatska time pripada u prije spomenutu treću skupinu zemalja (Tablica 1.) u kojima je pobačaj dozvoljen u slučaju silovanja, incesta ili kada postoji opasnost za trudnicu. Treba uzeti u obzir i razloge zbog kojih se žene odlučuju na pobačaj. Takva odluka zasigurno niti jednoj ženi ne pada lako. Prilikom odluke dolazi do sukoba moralnih i etičkih dilema, a uz njih sagledavaju se i medicinske i zakonodavne specifičnosti izvršenja pobačaja. Žene se najčešće odlučuju na pobačaj zbog socio-ekonomskih razloga, ali i zbog nepovoljnih situacija u slučaju silovanja,

incesta, trudnoće kod maloljetnica ili zbog drugih okolnosti kao što su bolest ili ugroženo zdravlje majke, odnosno trudnice te bolest ili eventualna mogućnost razvoja neke bolesti kod nerođenog djeteta. Ostali razlozi mogu biti i obiteljski ili privatni problemi, strah od gubitka posla i slično.

Može li Hrvatska novim zakonom pratiti Europski standard po pitanju regulacije pobačaja, ako trenutna vlada odluči smanjiti prag. Svakako da zakon treba donekle regulirati, odnosno razjasniti neke stvari koje se čine upitnima, poput izvanrednih okolnosti (u slučaju silovanja, incesta ili ako je ugroženo zdravlje trudnice).

“Restriktivne mjere koje se predlažu u slučaju pobačaja ne mogu biti racionalno rješenje jer ne mogu iskorijeniti problem neželjene trudnoće. Mogu samo zaoštriti problem, budući da se tako zdravlje i životi žena podvrgavaju još većim rizicima.” (Galić, 2006) Vladi je u interesu donekle ispuniti očekivanja i aktera koji se zalažu za pravo na život, kao i aktera koji se zalažu za pravo izbora. Ukoliko se samo jedna strana osjeti poraženom u sukobu, njihovo nezadovoljstvo moglo bi uzrokovati novi društveno- politički sukob, što naravno nije u interesu donositelja odluke. Cilj vlade je donijeti zakon koji neće izazvati nove kontroverze, već zakon koji će udovoljiti objema stranama koliko god je to moguće. Način na koji to misle postići je uvođenjem spolnog odgoja u osnovne i srednje škole te kroz edukaciju i informiranje postići smanjenje broja pobačaja u Hrvatskoj. “Zemlje s najnižim razinama pobačaja jesu upravo one gdje su opći uvjeti najviše orijentirani potrebama žena, a ne protiv njih i gdje žene imaju najveću autonomiju u pristupu seksualnoj edukaciji, kontracepciji i legalnom prekidu trudnoće.” (Galić, 2006)

S obzirom na provedenu analizu logično je očekivati kako se zakon neće drastično promijeniti, već će se preciznije definirati posebni uvjeti u kojima će pobačaj biti moguć i dostupan ženama. Hoće li se takva očekivanja ostvariti vidjet ćemo 2019. godine kada bi vlada, uz pomoć medicinskih stručnjaka, trebala predstaviti novi zakon.

8. Literatura

1. Baloban, S., Črpić, G. (1999) Pobačaj i mentalitet u društvu. *Bogoslovska smotra*. 68(4): 641-654. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/31593>
2. Bijelić, N., Hodžić, A. (2014) "Siva zona": Pitanje abortusa u Republici Hrvatskoj (2-14)
3. Cerjan-Letica, G. (1997) Prijepori o pobačaju: (ne)mogućnost dijaloga pokreta Za izbor i Za život. *Revija za sociologiju*. 28(1-2):1-18
4. Galić, B. (2006) Stigma ili poštovanje? Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire. *Revija za sociologiju*, 37(3-4): 149-164
5. Goldberger, G. (2009) Revitalizacija religije u sjeni naslijeđa liberalne zakonske regulative: stavovi o pobačaju. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja* 43 (2): 409-437
6. Kovač, Lj. (2017) *Pro life inicijative u promicanju moralnih vrijednosti života* (Specijalistički rad). Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Odsjek za praktičnu teologiju. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/djkbff%3A92> (17.3.2018.)
7. Pažanin, A. (2006) O sociologiji konflikta Ralfa Dahrendorfa ili o "konfliktima u promjeni". *Politička misao*, 43(2): 139-157. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/20551> (19.3.2018.)
8. Petrušić, A., Čehulić, M., Čepo, D. (2017) Gaining Political Power by Utilizing Opportunity Structures: An Analysis of the Conservative Religious-Political Movement in Croatia. *Politička misao*, 54(4): 61-84. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/190338> (25.3.2018.)
9. Radačić, I. (2017) Regulacija pobačaja- praksa Europske komisije za ljudska prava i Europskog suda za ljudska prava u svjetlu globalnih standarda. *Zagrebačka pravna revija*. 5(3):251-270. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/196222> (27.3.2018.)
10. Rittossa, D. (2005) Prijepori o pravu na pobačaj u Republici Hrvatskoj. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. 26(2): 971-997
11. Klasnić, K., Jurković Kuruc, I., Galić, B. (2015) Pobačaj: istraživanje stavova studentica Sveučilišta u Zagrebu. *Hrvatsko sociološko društvo*. 60-61

OSTALI INTERNETSKI IZVORI

1. Večernji list (9.2.2007.) U EU vlada šarolikost zakona i prakse prema pobačaju.
URL:
<https://www.vecernji.hr/vijesti/u-eu-vlada-sarolikost-zakona-i-prakse-prema-pobacaju-828011> (21.2.2018.)
2. Puljiz, H. (23.5.2016) Cijela Europa osim Malte dozvoljava pobačaj, a u svijetu najliberalnija je- Kanada. URL:
<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/cijela-europa-osim-malte-dozvoljava-pobacaj-a-u-svijetu-najliberalnija-je-kanada-20160523> (22.2.2018.)
3. Dnevnik. hr.(30.1.2018) Jedan od najstrožih zakona u Europi: Irska održava referendum o pobačaju. URL:
<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/jedan-od-najstrozih-zakona-u-europi-irska-odrzava-referendum-o-pobacaju---504890.html> (22.2.2018.)
4. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_fmmonth&lang=en (13.4.2018.)
5. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2017/09/Pobacaji_2016.pdf (16.8.2018.)
6. <http://www.johnstonsarchive.net/policy/abortion/index.html> (16.8.2018.)
7. <http://www.propisi.hr/print.php?id=9842> (15.3.2018.)
8. <http://vigilare.org/tko-smo/> (16.3.2018.)
9. <http://www.betlehem-zagreb.hr/> (16.3.2018.)
10. <http://www.h-rast.hr/> (17.3.2018.)
11. https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDenska_mre%C5%BEa_Hrvatske (19.3.2018)
12. Telegram redakcija (26.5.2018.) Irska je stvarno uspjela: 66,4 posto je na referendumu glasalo za legalizaciju pobačaja, URL:
<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/irska-je-stvarno-uspjela-664-posto-je-na-referendumu-glasalo-za-legalizaciju-pobacaja/> (17.9.2018.)
13. <http://www.iori.hr/hr/aktivizam/zenska-mreza-hrvatske>(19.3.2018.)
14. <http://udruga-hera.info/onama/> (19.3.2018.)
15. http://www.pariter.hr/?page_id=33 (19.3.2018.)
16. <http://www.babe.hr/hr/o-nama/> (19.3.2018.)

17. <https://www.pozitiva.hr/udruga/> (19.3.2018.)
18. https://hr.wikipedia.org/wiki/40_dana_za_%C5%BEivot (23.3.2018)
19. N1 Hrvatska (21.5.2016.) Kako na pravo na pobačaj gledaju hrvatski političari.
URL:<http://hr.n1info.com/a125589/Vijesti/VIDEO-Kako-na-pravo-na-pobacaj-gledaju-hrvatski-politicari.html> (23.3.2018.)
20. Tportal.hr (25.10.2016.) Stier: Promjena Zakona o pobačaju nije u fokusu Vlade.
URL:<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/stier-promjena-zakona-o-pobacaju-nije-u-fokusu-vlade-20161024> (25.3.2018.)
21. Bitno.net (27.11.2016.) Zakon o pobačaju koji je na snazi u Hrvatskoj je dvoznačan i u suprotnosti s hrvatskim ustavom.
URL:<https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/zakon-pobacaju-snazi-hrvatskoj-dvoznacan-suprotnosti-s-hrvatskim-ustavom/> (25.3.2018.)
22. Arežina, B. (2.3.2017.) Ne prihvaćaju se prijedlozi za ocjenu ustavnosti tzv. Zakona o pobačaju.
URL:<https://www.vecernji.hr/vijesti/ustavni-sud-u-11-sati-donosi-odluku-o-pobacaju-1153189> (26.3.2018.)
23. N1 Hrvatska (2.3.2017.) Žene će prije prekida trudnoće morati na savjetovanje.
URL:<http://hr.n1info.com/a182437/Vijesti/Zene-ce-prije-prekida-trudnoce-morati-na-savjetovanje.html> (26.3.2018.)
24. Hina (2.3.2017.) SDP pozdravio povijesnu odluku Ustavnog suda, ali nisu potpuno zadovoljni: Ostavljeno je puno pitanja.
URL:<http://www.nacional.hr/sdp-pozdravio-povijesnu-odluku-ustavnog-suda-pravo-na-pobacaj-je-temeljno-ljudsko-pravo-zena/> (23.3.2018.)
25. Index.hr (24.8.2017.) Vigilare traži novac od građana “Pobačaj je komunističko zlo koje uništava Hrvatsku.
URL:<http://www.index.hr/black/clanak/vigilare-maltretira-gradjane-i-zica-novac-pobacaj-je-komunisticko-zlo-koje-unistava-hrvatsku/990185.aspxŽ> (21.3.2018.)
26. Index.hr (28.9.2017.) Prosvjed na Cvjetnom: “Zahtjevamo dostupan i besplatan pobačaj za sve!”
URL:<http://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-prosvjed-na-cvjetnom-zahtijevamo-dostupan-i-besplatan-pobacaj-za-sve/997527.aspx> (20.3.2018.)
27. Srdoč, S. (17.10.2017.) Vigilare sastavlja vlastiti prijedlog zakona o pobačaju-Što se to piše trudnicama u Hrvatskoj.
URL:<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/vigilare-sastavlja-vlastiti-prijedlog-zak>

- [ona-o-pobacaju-sto-se-to-pise-trudnicama-u-hrvatskoj-foto-20171016](#)
(19.3.2018.)
28. Lesički Rimac, I. (23.2.2018) Kujundžić ima još godinu dana za zakon o pobačaju.
URL:<https://www.vecernji.hr/vijesti/kujundzic-ima-jos-godinu-dana-za-zakon-o-pobacaju-1228239> (15.3.2018.)
29. Direktno.hr (26.3.2018) Ženska mreža: Pitanje pobačaja nije pitanje svjetonazora, nego prava žene. U radnoj skupini nema mjesta za Crkvu.
URL:<https://direktno.hr/domovina/zenska-mreza-pitanje-pobacaja-nije-pitanje-sv-jetonazora-nego-prava-zene-117516/> (28.3.2018.)
30. <http://www.zenska-mreza.hr/sruktura/> (3.4.2018.)
31. <http://40danazazivot.com/o-inicijativi/> (17.8.2018.)
32. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske.
URL:[https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/7114c25caa361e3ac1257f340032f11e/c12570d30061ce54c12580d100416faf/\\$FILE/U-I-60-1991%20i%20dr.pdf](https://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/7114c25caa361e3ac1257f340032f11e/c12570d30061ce54c12580d100416faf/$FILE/U-I-60-1991%20i%20dr.pdf)
(9.4.2018.)
33. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Udruga> (10.4.2018.)
34. <http://www.hdz.hr/o-nama> (10.4.2018.)
35. https://hr.wikipedia.org/wiki/Socijaldemokratska_partija_Hrvatske (10.4.2018.)
36. https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska_narodna_stranka_-_liberalni_demokrati
(10.4.2018.)
37. Index.hr (14.10.2017.) Hoće li HDZ zabraniti pobačaj?
URL:<http://www.index.hr/vijesti/clanak/hoce-li-hdz-zabraniti-pobacaj/1000920.aspx> (11.4.2018.)
38. Telegram redakcija (2.3.2017.) Zastupnica HDZ-a najavljuje da će u novom zakonu pobačaj biti moguć samo u posebnim uvjetima, a Vigilare kreće u kampanju.
URL:<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/zastupnica-hdz-a-najavljuje-da-ce-u-novom-zakonu-pobacaj-biti-moguc-samo-u-posebnim-uvjetima-a-vigilare-kr-ece-u-kampanju/> (12.4.2018.)

39. Vuković, R. (15.10.2017.) "Zahtjevi uduge Vigilare su nerealni" Reakcije iz HDZ-a: "Zabrane pobačaja neće biti, ali je moguće uvođenje dvije stvari koje će abortus otežati.
URL:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zahtjevi-udruge-vigilare-su-nerealni-reakcije-iz-hdz-a-zabrane-pobacaja-neece-biti-ali-moguće-je-uvodenje-dvije-stvari-i-koje-ce-abortion-otezati/6649248/> (13.4.2018.)
40. Macek, P. (3.3.2017.) HDZ: Nismo za zabranu pobačaja, ali...
URL:<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/hdz-pobacaj-ce-biti-dopusten-ako-se-ispune-posebni-uvjeti-20170302> (12.4.2018.)
41. HRT vijesti (2.3.2018.) Brojne reakcije na odluku Ustavnog suda o pobačaju.
URL:
<http://vijesti.hrt.hr/376985/brojne-reakcije-stizu-na-odluku-ustavnog-suda-o-pobacaju> (3.3.2018..)
42. Leaković, K. (2017) Pozdravljamo povijesnu odluku Ustavnog suda-pravo na pobačaj je temeljno ljudsko pravo žena.
URL:(<http://forumzena.sdp.hr/aktualno/pozdravljamo-povijesnu-odluku-ustavnog-suda-pravo-pobacaj-temeljno-ljudsko-pravo-zena/>) (9.4.2018.)
43. HRT vijesti (11.4.2018.) "Aktualac" u Saboru- O Agrokoru i svjetonazorskim pitanjima.
URL: <http://vijesti.hrt.hr/438513/zastupnici-postavljaju-pitanja-andreju-plenkovicu> (11.4.2018.)
44. Dnevnik.hr (2.3.2017.) "Pravo žene na donošenje odluka o vlastitom tijelu ne smije postati predmetom referenduma"
URL:<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/reakcije-iz-politike-o-odluci-ustavnog-suda-o-tzv-zakonu-o-pobacaju---468562.html> (4.4.2018.)
45. Jutarnji.hr (31.10.2016.) Stjepo Bartulica: " Skupina građana koja je molila pred bolnicama nije uskraćivala ničije pravo. Ja sam za zaštitu života od začeca, to je liberalno"
URL:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/stjepo-bartulica-skupina-gradana-koja-je-molila-pred-bolnicama-nije-uskracivala-nicije-pravo.-ja-sam-za-zastitu-zivota-od-zaceca-to-je-liberalno/5208439/> (6.4.2018.)
46. ProLife.hr (27.1.2017.) Krešimir Miletić za ProLife.hr:"Pravo na život je temeljno pitanje...Protivno je zdravom razumu tvrditi da nešto nije bilo ljudsko biće od početka, odjednom to postane"

- URL:<https://www.prolife.hr/hrvatska/intervju-kresimir-miletic-pravo-na-zivot-je-temeljno-pitanje-protivno-je-zdravom-razumu-tvrditi-da-nesto-sto-nije-bilo-ljuds-ko-bice-od-pocetka-odjednom-to-postane/> (14.4.2018.)
47. Zakon o udrugama (NN 74/14, 70/17) URL:
<https://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama> (14.4.2018.)
48. Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. URL:
<https://zaklada.civilnodrustvo.hr/zaklada> (13.4.2018.)
49. Telegram redakcija (27.12.2017.) Ovo je dosta zabavno; U ime obitelji dobili su novac od Zaklade koju su napdali da financira samo podobne udruge.
URL:<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/ovo-je-dosta-zabavno-u-ime-obitelji-dobila-je-novac-od-zaklade-koju-su-napadali-da-financira-samo-podobne-udruge/> (15.4.2018.)
50. Mrvoš Pavić, B. (8.12. 2015.) Zakon o pobačaju na ocjeni ustavnosti: Uskoro rasprava o zahtjevu starom 25 godina. URL:
<http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Zakon-o-pobacaju-na-ocjeni-ustavnosti-U-skoro-rasprava-o-zahtjevu-starom-25-godina> (12.4.2018.)
51. Milat, A. (12.11.2014.) Kako se abortus regulira u Evropi. URL:
<http://stav.cenzura.hr/kako-se-abortion-regulira-u-evropi/>
52. Čajdo, M. (27.11.2015.) Tjedan ravnopravnosti- Ograničavanje prava na pobačaj žene gura u ilegalnu sferu.
URL:<http://www.voxfeminae.net/vijestice-list/hrvatska/item/8948-tjedan-ravnopravnosti-ogranicavanje-prava-na-pobacaj-zene-gura-u-ilegalnu-sferu> (24.7.2018.)
53. <http://www.kucaljudskihprava.hr/o-nama/> (21.9.2018.)
54. <http://www.zenska-mreza.hr/adresar.htm> (22.9.2018.)
55. <https://www.gong.hr/hr/o-gong-u/sto-je-gong/> (22.9.2018.)
56. Dio rezultata istraživanja preuzet s kolegija Sociologija politike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao rezultat grupnog rada studenata sociologije na seminarskoj nastavi (2016.)

PRILOZI

1. Tablica 1. Regulacija pobačaja u zemljama Europske unije
2. Tablica 2. Stopa pobačaja u Hrvatskoj, Danskoj, Francuskoj i Finskoj s obzirom na broj živorođenih (2016)

SAŽETAK

Tema pobačaja kontroverzna je društvena tema koja izaziva društvene i političke promjene. To je jedna od tema koja izaziva društvene reakcije na političke odluke i koja utječe na formiranje i mijenjanje društvene strukture. Pokušaj izmjene zakona o pobačaju formirao je u Republici Hrvatskoj dvije suprotstavljene strane: “prolife” odnosno “za život” i “prochoice” odnosno “za izbor”. Te strane čine zapravo glavne aktere ovog sukoba. Veliki utjecaj na aktera pri odabiru strane ima religijska, obrazovna i politička struktura društva u kojem se akter nalazi. Sudionici sukoba koriste inicijative, peticije i prosvjede kao odgovor na političke odluke. Cilj ovog rada je istražiti društveno-politički sukob u Republici Hrvatskoj koji je nastao pokušajem izmjene postojećeg Zakona o pobačaju. Da bi analiza bila uspješna treba istražiti o identitetu aktera, njihovoj strukturi i poziciji, važnost sukoba za aktere te tko su im saveznici, a tko protivnici te kojim se sredstvima, resursima i izvorima moći koriste kako bi uspjeli u ostvarenju svojih ciljeva.

Ključne riječi: pobačaj, promjena, zakon, za život, za izbor

SUMMARY

The subject of abortion is a controversial social theme that causes social and political changes. It is one of the topics that causes social reactions to political decisions and which affects the formation and transformation of the social structure. Attempting to amend the abortion law has formed in the Republic of Croatia two opposing sides: “prolife” or “for life” and “prochoice” or “for choice”. These opposing sides are actually the main actors of this conflict. There is a strong influence on the actors in

the selection side, with the religious, educational and political structure of the society in which the actor is located. Conflict participants use initiatives, petitions and protests in response to political decisions. The aim of this paper is to investigate the socio-political conflict in the Republic of Croatia that was created by attempting to amend the existing abortion law. In order for the analysis to be successful it is necessary to investigate the identity of the actors, their structure and position, the importance of the conflict for the actors and who their allies are and who their opponents are and which resources and sources of power they use in achieving their goals.

Keywords: abortion, change, law, prolife, prochoice